

EEN BUITENPLAATS AAN HET ROND

DE INVLOED VAN DE AMSTERDAMSE FAMILIE WALKART OP
DE STEDEBOUWKUNDIGE ONTWIKKELING VAN HET CENTRUM VAN ZEIST

door R.P.M. Rhoen

Het buiten van 'Mons. G.L. Walkart'

In de Atlas van Mourot, uitgegeven in 1829, komt een afbeelding voor van een herenhuis aan Het Rond. Het buiten draagt in tegenstelling tot andere huizen van enige importantie geen naam, alhoewel het herenhuis in de 'Inventarisatie der nalatenschap van wijlen de Heer Johannes van Laer' uit 1817 'Het Hoekje' genoemd wordt. Vermeld wordt in de Atlas wel de naam van de bewoner, 'Mons. G.L. Walkart', en dat het op 1 uur en 34 minuten gaans van Utrecht ligt. Hetgeen op de prent opvalt, is de fontein rechts van het huis.

Het bouwjaar van dit herenhuis is niet exact bekend. Waarschijnlijk dateert het van 1790 en werd het gebouwd door Lodewijk Cornelis van Laer.

Op de prent staat links nog een ander huis fragmentarisch afgebeeld.

Een beschrijving van Het Rond en de Slotlaan waaraan het buiten gelegen was, tot 1956 werd het gedeelte van het plein en de laan tussen de Dorpsstraat en de Hogeweg officieel Donkerelaan genoemd, wordt in 1818 gegeven bij de verkoop van het Slot: *'Verder de groote Voorlaan van Zeijst met het Rondeel, met zware Linden, en de Laan met extra zware Beuken Boomen, in vier reijen beplant, en de Wallen met Eiken Stek, strekkende van het Ijzere Hek van de Laan op het Slot loopende, tot aan de Oude Arnhemsche Weg; belend aan beide zijden de Watersource van Zeijst, en de Tuin van Mevrouw de Weduwe Johannes van Laer.'* Een notariële akte uit 1846 verschaft nog meer informatie: *'De z.g. Donkere Laan zijnde een gedeelte van de groote Voorlaan van Zeijst of Hoofdweg naar Woudenberg en*

Amersfoort waardoor de Woudenbergse Straatweg is lopende, gelegen te Zeijst met de bepotinge en beplantinge daarop staande. Bestaande uit 191 zware beukebomen en 66 mindere eiken, iepen en beukebomen, benevens een eikenwal langs de Watercourse of waterloop, beginnende aan de Dwarsweg achter de Dorpstraat (= Jufferstraat, Rh) van Zeijst tot den Ouden Arnhemseweg. Strekkende gezegde Laan uit het Rondeel van Zeijst tot aan den Ouden Arnhemseweg. Hebbende een lengte van 370 el en met de Woudenbergse Straatweg een breedte van 40 ellen [...].'

In de 19e eeuw was Het Rond het marktplein van het dorp.

Jacob van Calker verkocht het vorengenoemde herenhuis met de daarachter gelegen tuin in 1807 als executeur van de boedel van Lodewijk Cornelis van Laer, overleden in 1801, diens echtgenote Antonia Anna Verbeek was al in 1793 vooroverleden, aan Aelbert van Meurs van Vollenhove voor 10.000 gulden.

Voor die tijd werd het huis verhuurd. Vorige bewoners waren 'De Heer Buijssant' van 1791 tot 1796, 'Mejuffrouw A. Kuhn' van 1797 tot 1807 (Alijda Kuhn kwam in augustus 1797 uit Schoonrewoerd en vertrok in maart 1807 naar Maarsse), daarna tot 1 november 1808 achtereenvolgend 'De Heer Van Bronckhorst' en 'De Heer Thee-sing'. Na hem ging Van Meurs van Vollenhove zelf het herenhuis bewonen.

De grond en het recht van grondhuur van dit perceel gelegen aan de 'Zuiderhoek van het rondeel' werd in 1819 geschat op 720 gulden. Het stuk grond was in 1804 in grondhuur uitgegeven aan Van Meurs van Vollenhove. Waarschijnlijk huurde hij ook het herenhuis en werd het door hem onderverhuurd. Aan grondhuur moest in 1817 nog 40 gulden per jaar worden betaald aan de eigenaar van de grondheerlijkheid van de Zeisterstraat.

Van Meurs van Vollenhove overleed in 1817. Hij werd begraven op het kerkhof bij de Oude Kerk van Zeist. Zijn grafkelder is de enige die gespaard bleef bij de ruiming van het oude kerkhof tussen 1911 en 1913.

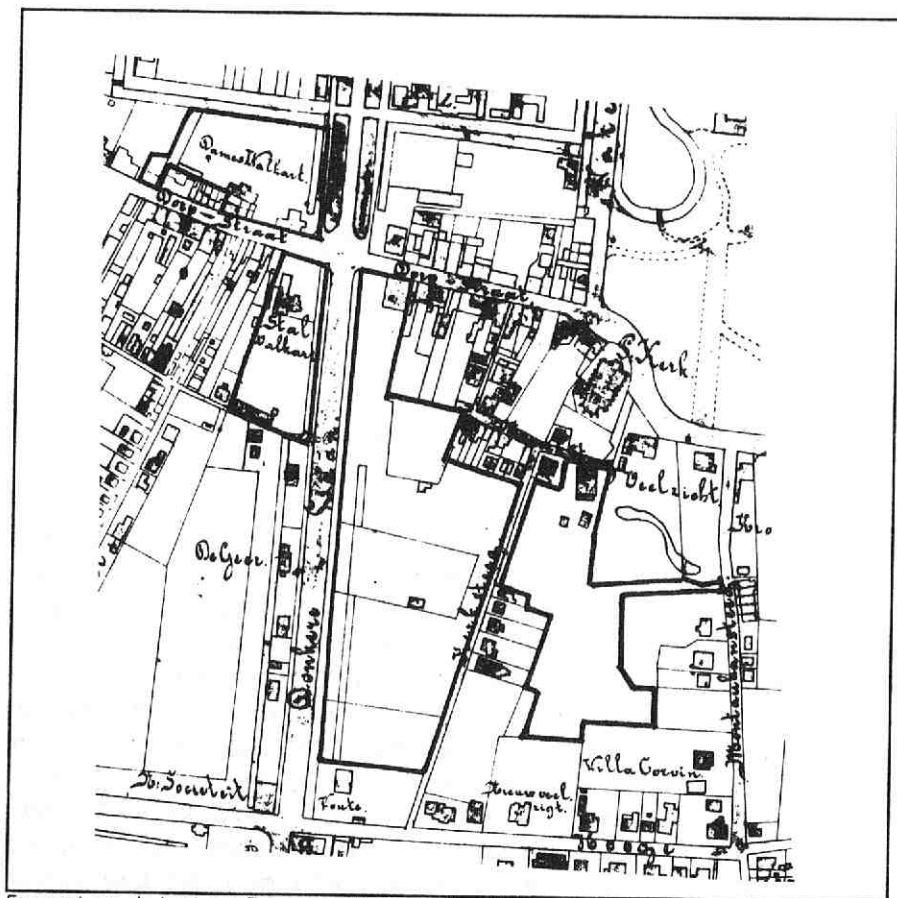
De weduwe van Van Meurs van Vollenhove, Alida Hesseling, verkocht het *'alleraangenaamst en tot zomer- en winterbewoning zeer geschikt buitenverblijf, gelegen [...] op den hoek aan de voorlaan van het Slot, de groote laan, en rijweg op Amersfoort, ende Straatweg, loopende door het dorp Zeist.'* in 1824 aan mr. Jan Karel baron van Goltstein te Utrecht. Deze verkocht het pand nog in hetzelfde jaar voor 13.000 gulden aan de rentenier Godfried Leonard Walkart in Amsterdam. De belastbare som bedroeg 132,85 gulden. Voor Beek en Royen bedroeg de belastbare som in 1818 bij aankoop door Johan Peter Coenraad Hendrik graaf van Renesse van Wilp en zijn echtgenote Sara Cornelia barones Straalman 76,50 gulden.

Walkart gebruikte het buiten als zomerverblijf. In mei of juni kwamen naar Zeist en in oktober of november vertrok de familie weer naar Amsterdam.

In de notariële akte van 1824 wordt het huis als volgt beschreven: *'Zijnde een hegte en weldoortimmerde huizinge, geteekend N° 48, ingaande met eene ruime hartstenen trap en voorhuis, met marmere vloer, en voorts voorzien van vier benedenkamers, allen behangen, en in de koepelkamer eene stookplaats, terwijl in nog twee kamers zich eene voegzame gelegenheid tot het stellen van Dortsche haarden bevindt; diverse kasten en commaditeiten; voorts vier bovenkamers in de zelve verdeling als de benedenkamers en allen behangen; ruime zolder over het geheele huis op welke eene knechtskamer; wijders beneden eene gemakkelijke keuken met aanrechtbanken, fornuis, put en regenwaterspomp en vaste kasten; provisie, wijn en turfcellers; stijfkamer, groente- en provisiekasten en verder deze commaditeiten; hebbende de keuken eene vrije uitgang in den hierna beschreven tuin [...].'*

Bij deze koop hoorde ook *'een de voormelde huizinge, afgezonderde mangelkamer, geteekend N° 55, voorzien van eene stookplaats, uitgang hebbende in de Dorpstraat [...].'*

Door verdere aankopen wisten G.L. Walkart en na hem - hij overleed in 1856 - zijn dochters de 'Jonkvrouwen' Maria Aletta Wilhelmina, Hendrika Suzanna Petronella Johanna en Marianne Henriëtte,

Fragment van de kaart van Zeist van J.W. Eversz. circa 1885. De bezittingen van de familie Walkart zijn zwart omlijnd (Gemeentearchief Zeist).

het bezit in Zeist uit te breiden van ruim 15 are tot meer dan 5 hectare in 1904. Dit was vooral gelegen aan Het Rond en de Slotlaan en het strekte van de Lageweg tot aan de Montaubanstraat. De familie Walkart is voor de stedenbouwkundige ontwikkeling van Zeist in de negentiende eeuw van groter belang geweest, dan tot nu toe werd aangenomen. Zij hebben voorkomen dat de hun toebehorende gronden werden bebouwd en nog steeds is het Walk-

artpark, het eind 1876 / begin 1877 aangelegde 'Overbosch' van hun buiten, in het hart van Zeist een markant punt.

Het buiten aan Het Rond had circa 1880 een grootte van bijna 70 are. Men was er in geslaagd door aankoop de tuin uit te breiden met een groot gedeelte van de tuin van de buitenplaats Beek en Royen van Jhr. Leendert Marinus Schuurbeque Boeye en door aankoop van verschillende eigenaren met een zevental huizen in de 2e Dorpsstraat, waaronder het herenhuis 2e Dorpsstraat 54, dat eveneens deel heeft uitgemaakt van Beek en Royen. Het gebied begrensd door de Lageweg, Het Rond en de 2e Dorpsstraat tot aan de Laan van Beek en Royen was eigendom van de Walkarts.

De drie huizen die het dichtst bij het herenhuis stonden, lieten zij slopen.

Het herenhuis was oorspronkelijk in een sobere classicistische stijl opgetrokken en vertoonde enige gelijkenis met het in 1818 gebouwde 'Buitengoed Lommerlust' aan de Utrechtseweg van Gerard Wernard van Beest.¹ Naderhand werd het huis aan Het Rond enkele keren verbouwd en in eclectische trant verfraaid. Daarbij verhuisde de ingang naar de voorgevel, kreeg de kroonlijst een attiek en verrees een dakhuis in het schilddak boven de koepelkamer. Het huis werd ook naar achteren uitgebreid. De verbouwingen vonden plaats in 1846/1847 en in 1866.

Foto's uit circa 1905 - het pand stond toen leeg en te koop - laten zien dat de gevels werden afgesloten door een kroonlijst met een attiek. In het fries van de kroonlijst waren rijk gesneden consoles en vensterbekroningen aangebracht. De vensters waren gevat in eenvoudig gedetailleerde omlijstingen, die per venster-as verschilden. Uit de (oorspronkelijk zesruits) schuiframen waren de roeden op dat moment reeds grotendeels verwijderd. De voordeur, links in de voorgevel, was bereikbaar door middel van een zeven treden tellend trapbordes met rijk versierde gietijzeren leuning.

Het dakhuis was voorzien van gekoppelde rondboogvensters. Opvallend van vorm waren de drie boven elkaar gelegen vensters in de

Het buiten van de dames Walkart circa 1905 (Gemeentearchief Zelst).

linker zijgevel, waarachter zich kennelijk het trappenhuis bevond.

Van burgemeester en wethouders verkreeg G.L. Walkart in 1855 vergunning voor het plaatsen van een ijzer hekwerk, zowel voor (*'langs de gracht voor hetzelfde gelegen'*) als naast zijn huis. Het college was van mening dat er in de Dorpsstraat genoeg ruimte overbleef voor het voetpad. Hij werd wel verplicht een met klinkers bestraat voetpad aan te leggen.

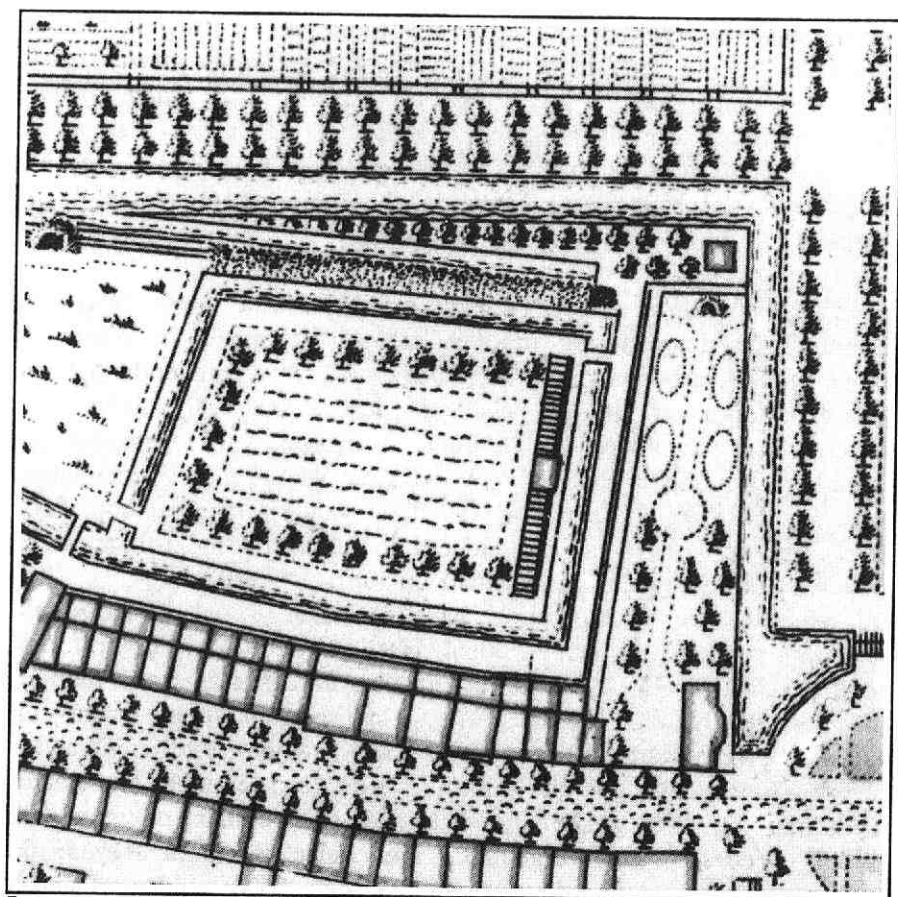
In artikel 1 van een op 28 juli 1854 vastgestelde verordening had de raad bepaald dat *'Zij die mogten verlangen voor hunne huizen in de Dorpsstraat hekjes te plaatsen, zullen verplicht zijn die te laten vervaardigen van ijzer, zonder scherpe en daardoor gevaarlijke punten ter hoogte van 80 Ned. duimen (1 duim = 1 cm); zullende voor het voetpad steeds moeten overblijven 1 el 75 duimen (1 el = 1 m) gerekend uit den eersten kantlaag der goot.'*

Het huis behoorde tot de duurdere huizen van Zeist. Was het herenhuis bij de invoering van het kadaster ingedeeld in klasse 13, na de laatste verbouwing in 1866 in klasse 7. Dat betekende dat het belastbaar inkomen van het gebouwde perceel op 1000 gulden werd gesteld. Ter vergelijking: huize Beek en Royen, 2e Dorpsstraat 56, eigendom van Jkvr. Henriëtte Wilhelmina van de Poll, echtgenote van Jhr. Fredrik Harmen van de Poll, was bij de aankoop door Jkvr. Van de Poll in 1861 ingedeeld in klasse 14 (belastbaar inkomen van het gebouwde perceel 650 gulden).

De waarde van de inrichting werd in 1861 voor de personele belasting geschat op 3600 gulden. Het meubilair en de stoffering werd geschat op 1500 gulden, de bedden met matrassen en linnen goed op 800 gulden, 'Glas en kristal, marmer en albast, brons- en plated, porselein en aardewerk' op 400 gulden, tafel- en ander zilverwerk eveneens op 400 gulden, rij- en paardentuigen en stalgereedschap op 300 gulden en het overig meubilair ook op 200 gulden. Wederom een vergelijking met huize Beek en Royen; de geschatte inrichtingswaarde hiervan bedroeg 2500 gulden. Daarbij moet men bedenken dat het huis van de dames Walkart 'slechts' een zomerverblijf was.

Voor de personele belasting was de huurwaarde van het pand in 1860, vóór de grote verbouwing van 1866, gesteld op 700 gulden.

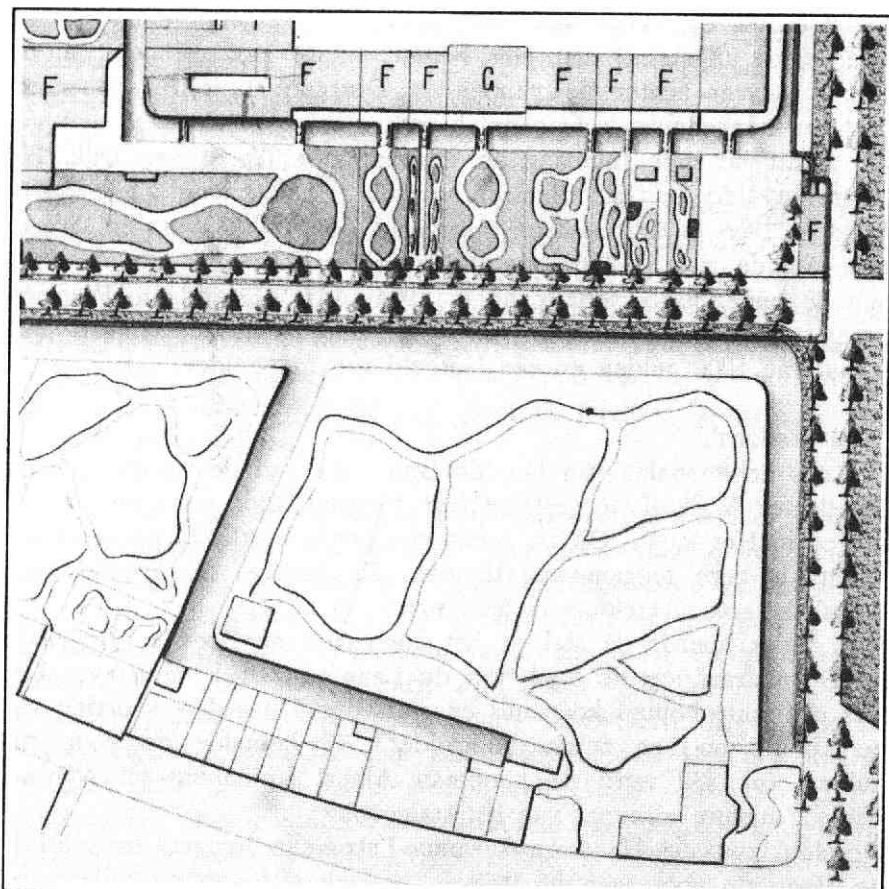
Over de tuin wordt in de notariële akte van 1824 vermeld: *'Eindelijk eene met veel smaak aangelegde Engelsche tuin, voorzien met allerhande soorten van welig groeiende boomen, bloem- en plantgewassen, en goudviskom [...].'* De aanleg van de tuin is weergege-

Fragment van het 'Plan van Zeist' van J. Petersen en C. Forsell, 1802. Rechtsonder het door Lodewijk Cornelis van Laer gebouwde buiten aan Het Rond (RAU, Top. coll. EBG Zeist).

ven op de kaart 'Plan van Zeist' van J. Petersen en C. Forsell uit 1802. De tuin was een lang en smal perceel, dat van de 2e Dorpsstraat tot aan de Lageweg liep en aan drie kanten, behalve aan de Dorpsstraatkant, omgeven werd door een gracht.

H.L.E. Schütz toont op zijn 'Kaart van Het Hof en de Landerijen der Broeder Gemeente gelegen in de Gemeente Zeist' uit 1871 een tuin met een padenpatroon in verlandschappelijkte stijl. De gracht

Fragment van de 'Kaart van het hof en landeryen der Broedergemeente gelegen in de gemeente Zeist' van H.L.E. Schütz, 1871. De tuin is uitgebreid met de tuin van Beek en Royen (RAU, Top. coll. EBG Zeist).

tussen de oorspronkelijk bij het huis behorende tuin en het aangekochte deel van de tuin van Beek en Royen is dan gedempt; evenals het gedeelte van de gracht aan Het Rond voor het huis.

Bij de aankoop in 1859 van een berceau met grond en een gracht dichtbij de Lageweg, werd bepaald dat de houten 'spoelstoepen' in deze gracht behouden moesten blijven.

Een huis aan de 2e Dorpsstraat was rond 1860 verbouwd tot

tuinmanshuis en in de tuin had men een oranjerie gebouwd, die later werd uitgebreid met een schuur. In de zuidoosthoek van de tuin, ongeveer achter de panden 2e Dorpsstraat 46 tot 50, stond nog een tuingebouw, waarschijnlijk een prieel.

De oudst bekende tuinbaas op dit buiten is Gerrit van Dijk. Hij kwam in 1855 uit Woerden en vertrok in 1868 naar Zuilen.² Hij werd in 1866 of kort daarna opgevolgd door Dirk Wernsen. Wernsen vestigde zich in 1866 vanuit De Bilt in Zeist. Na de opheffing van de buitenplaats vertrok hij in 1904 naar 's-Graveland. Wernsen kreeg uit de nalatenschap van Marianne Henriëtte Walkart een legaat van 5000 gulden en een jaargeld van 520 gulden.³

"Stal Walkart"

Blijkens de koopakte van het Slot van 1867 had de vorige eigenaar de dames Walkart toegestaan een toegang voor rijtuigen aan te leggen in Het Rond. Op de reeds genoemde kaart van de hand van Schütz is deze toegangsweg te zien. Zij bezaten in die tijd geen koetshuis, ook niet elders in het dorp.

Hun vader huurde de stal en het koetshuis van Beek en Royen in de Dorpsstraat, op de hoek van de Laan van Beek en Royen. Dat was een ruim houten koetshuis en stal voor 4 paarden, voorzien van een pomp en een ruime hooizolder. Hij betaalde daarvoor 200 gulden. In 1830 werd de koopman Albert Voomberg uit Amsterdam de nieuwe eigenaar van het stalgebouw.

De 'Jonkvrouwen' Hendrika Suzanna Petronella Johanna en Marianne Henriëtte voorzagen in 1868 in de behoefte aan dit utiliteitsgebouw. In 1868 werd het tegenover hun buiten gelegen herenhuis in veiling gebracht. Johannes Viveen uit Utrecht, de zaakgelastigde van de dames Walkart, kocht het buitenverblijf namens de gezusters Walkart voor 20.000 gulden.

Toen Johannes Renatus van Laer in 1784 de heerlijkheid Zeist kocht, kocht hij tevens dit huis. Uit een opgave van 1818 is bekend dat bij het huis een stalgebouw behoorde en dat een jaarlijkse grondrente betaald moest worden van 10 gulden. Voor de meeste andere huizen in de Dorpsstraat bedroeg de grondrente 3 gulden.

De timmerman Matthijs Verdonk, tussen 1811 en 1827 was hij raadslid en assessor, werd in 1819 de volgende eigenaar. De koop-som bedroeg 3600 gulden. Als huurder betaalde hij 250 gulden huur per jaar. De belastbare som bedroeg 31,45 gulden.

In de notariële akte wordt dit perceel als volgt omschreven. *'Eene Huizinge genummerd 95, met annex werkschuur, houtloods, erf, tuin en grond, staande en gelegen in de gemeente van Zeist aan de Dorpsstraat. Strekkende van de Dorpsstraat met de weg en walling terzijde van de Huizinge langs de sloot of Watercourse van Zeist gelegen en mede begrepen in en behorende tot de grond van de voors. Huizinge tot aan de Nieuwe Dwarsweg [...].'* Met de Nieuwe Dwarsweg wordt de Jufferstraat bedoeld.

Verdonk en zijn vrouw Johanna Heijkamp overleden beiden in 1827. Hun kinderen Arie Matthijszoon, gemeentesecretaris, Johanna en Fredrik Verdonk, houthandelaar, gingen in 1833 over tot het verdel-en van de nalatenschap van hun ouders. Het huis, dat geschat werd op 10.000 gulden, werd eigendom van Johanna en Fredrik. Fredrik verkocht zijn deel in 1836 aan zijn zuster. Zij liet het in 1842 openbaar veilen. Als haar gemachtigde trad Gerrit Moen op. De nieuwe eigenaar werd Jhr. Jan Elias Huydecoper. Het jaar daarop verkocht deze het aan Carel Joseph van Hengst en deze op zijn beurt in 1849 aan Hendrik Jacob Stratenus, die het ook ging bewonen. Hij overleed op dertigjarige leeftijd in 1856, waarna Wilco Holdinga Tjalling Camstra baron thoe Schwartzenberg en Hohen-lansberg de nieuwe eigenaar/bewoner werd.

Het ernaast gelegen stuk grond tot aan de Slotlaan met de Water-course had Van Hengst in 1843 van mevrouw Einbrodt-Hübner in erfpacht ontvangen.

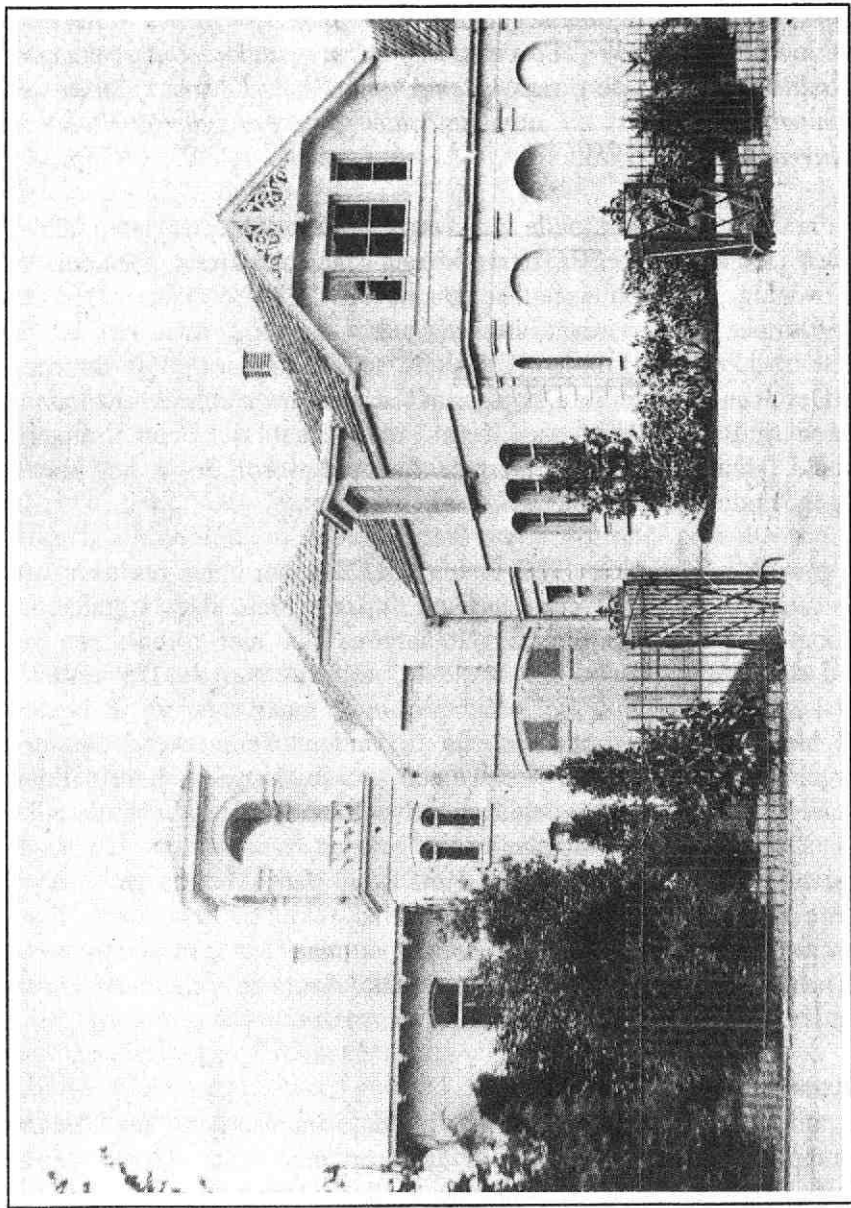
Bij de eigendomsoverdracht in 1833 wordt er gesproken over 'Een dubbele Huizing'. De verbouwing is waarschijnlijk uitgevoerd tussen 1829 en 1833. Blijkens het register van de volkstelling van 1829 werd het pand bewoond door Arie Verdonk Mz. met zijn zuster

Johanna, terwijl in de notariële akte van 1833 vermeld staat: *'De Huizinge is later (na 1819, Rh) echter door het aanbouwen van een woning nevens dezelve merkelyk vergroot [...].'* De aangebouwde woning was in het jaar van de boedelscheiding verhuurd aan Anna Margaretha Bols, weduwe van Jacobus Gerardus Hendrikus Sandbrink. Na haar huurde Gerrit Moen, huis- en rijtuigschilder, het huis. Moen had het huis gehuurd tot 1 mei 1842 en in dat jaar kocht hij een huis in de 2e Dorpsstraat. Mogelijk werd het pand na 1842, in ieder geval na 1849, niet meer verhuurd en bewoonde de eigenaar zelf de 'dubbele Huizing'.

Uit de 'Lijst van schattingen en tellingen wegens de 1ste, 2de en 3de grondslagen [...] wegens de belasting op het personeel' van augustus 1860 blijkt dat de huurwaarde geschat werd op 600 gulden en dat het huis 34 deuren en vensters en 8 stookplaatsen telde. De 'Lijst van schatting van het mobilair' voor dezelfde belasting geeft als waarde van de inrichting van het huis in 1860 3000 gulden. Het meubilair en de stoffering werd geschat op 1550 gulden, de bedden met matrassen en linnengoed op 500 gulden, 'Glas en kristal, marmer en albast, brons- en plated, porselein en aardewerk' op 300 gulden, tafel- en ander zilverwerk op 400 gulden, rij- en paardentui- gen en stalgereedschap op 200 gulden en het overig meubilair op 50 gulden.

Het kadaster had het huis in klasse 19 geplaatst.

Een beschrijving van het pand vindt men in een advertentie in de Weekbode van 7 maart 1868. *'Het kapitaal, sterk gebouwd, en goed onderhouden, tot Zomer-en Winterverblijf bijzonder geschikt Heerenhuis met Koetshuis, stalling, erf, grond, oranjerie en smaakvol aangelegden bloemen- en moestuin, met fraaije Heesters en Vruchtboomen van de fijnste soorten beplant. [...] zeer vrolijk en aangenaam gelegen, midden in het Dorp Zeijst, op een der meest gezochte en bekoorlijkste punten, op den Hoek van de Dorpsstraat en van de zoogenaamde "Donkere Laan", over "het Slot der Ambachtsheerlijkheid." Bestaande de huizinge met veranda aan de voorzijde, in eenen gestukadoorden met wit*

Het stalgebouw met koelshuis en koelsterswoning van de dames Walkart, gezien vanuit de 2e Dorpsstraat, omstreeks 1905 (Gemeentearchief Zeist).

marmeren steenen bevloerden Gang, vier Benedenkamers, waaronder eene royale Suite, zeven Bovenkamers, allen gestukadoord, behangen, en onderscheidene van stookplaats voorzien, Keuken, Bijkeuken, Opkamertje, 2 Kelders en ruimen Zolder over het geheele Huis met beschoten Kap.'

De dames hebben het oude huis nog in hetzelfde jaar laten afbreken en iets verder van de straat af een stalgebouw met koetshuis en een woning laten bouwen. De bouw was in 1869 klaar. Op een topografische kaart wordt het vermeld als 'Stal Walkart' en in enkele stukken als 'stal en koetshuis van G. Denee'. Op de hoek van Het Rond en de 2e Dorpsstraat was nu meer ruimte ontstaan. In een huisnummerlijst van circa 1895 staat ook een oranjerie vermeld. Het kan zijn dat hiermee bedoeld wordt de in het kadaster genoemde broeikasten.

Op een foto uit circa 1906 is te zien, dat het ging om een witgepleisterd pand met een curieuze open toren. De architectuur vertoont verwantschap met de "Italiaanse villa met toren", een romantisch type woonhuis, dat in de eerste helft van de 19e eeuw in Duitsland en Engeland veel werd gebouwd, maar waarvan in Nederland maar weinig voorbeelden zijn te vinden. Kenmerkend zijn een onregelmatige hoofdvorm rond een torenvormig volume, flauw hellende, overstekende zadeldaken en een neoclassicistische detaillering. De met ajour houtsnijwerk gevulde sierspanten tegen de topgevels van het gebouw aan Het Rond laten tevens de invloed van de châteaustijl zien.

Misschien is Stuivinga bij het ontwerpen van het gemeentehuis en het postkantoor wel geïnspireerd geraakt door de genoemde toren. In ieder geval heeft hij een traditie voortgezet.

Een tuin bij een particulier huis.

Via hun zaakwaarnemer Gerrit Viveen, administrateur te Utrecht, kochten de gezusters Walkart in 1873 op een veiling 7 van de 11 percelen bos- en tuingrond aan de Slotlaan ter grootte van bijna 2

hectare; verder begrensd door de 1e Dorpsstraat en Kerkweg. De vier overige percelen werden gekocht door Jhr.Mr. Egbert Lintelo de Geer (ruim 4 are), die op het er tegenover gelegen Middenhoeve, dat hijzelf een 'buitentje' noemde, en Marij Retemeijer, weduwe van Willem Voûte (bijna 6 are).⁴ De dames betaalden voor deze aankoop 63.977 gulden.

Op de door hen aangekochte percelen stond een huis met een stal (het laatst genummerd 1e Dorpsstraat 25), een koepel, een duifhuis en een oranjerie; ook als schuur aangeduid.

Met De Geer ruilden zij een stuk grond, waardoor zij aan de zijde van de Kerkweg een verbindingspad kregen tussen de door hen toebehorende percelen. In 1895 kochten de dames van de erfgenamen van het echtpaar De Geer-Blaauw voor 20.000 gulden de overplaats van Middenhoeve, die als het ware een enclave vormde in hun park. Dat waren de twee percelen die hij in 1873 had gekocht. Men had in 1891 al een perceel grond gekocht van Edward John Voûte voor 9700 gulden. De aankoop betekende een afronding van dit deel van hun bezit.

Al deze percelen waren eigendom geweest van de in 1816 overleden Johannes van Laer van Zeyst, heer van Zeist. Zijn weduwe Anna Charlotte Beuning nam in 1819 van de mede-erfgenamen, haar zwagers Jacob en Cornelis Renatus van Laer, de overige gronden over. De heren Van Laer verkochten het aangrenzende stuk tuin- en bouwland liggende tussen de huidige Kerkweg en de noordelijker daaraan parallel lopende Kerksteeg in hetzelfde jaar aan de eigenaresse van de buitenplaats Veelzigt aan de Utrechtseweg, Anna Cornelia Boudaen, weduwe van Jacob van Ghesel Janszⁿ. Met toestemming van gedeputeerde staten mocht de oude Kerksteeg in 1819 worden geamoveerd op voorwaarde dat een nieuw voetpad, de huidige Kerkweg, werd aangelegd.

Louise Eléonore Hübner, gehuwd met Pierre Chrétien Einbrodt in Moskou, erfde als enige erfgename van A.C. van Laer-Beuning in 1843 deze gronden. Mevrouw Einbrodt-Hübner schonk in 1844 aan Adriana Catharina Frederica Muntendam te Zeist, de 'gezelschaps-

juffer' van de weduwe Van Laer, het levenslange vruchtgebruik, waarvan deze in 1873 afstand deed.

Bij de verkaveling van de buitenplaats Veelzigt kochten de dames Walkart in 1875 en 1876 de aan de Maurikstraat gelegen tuinmanswoning, bakhuis, oranjerie, stal en koetshuis plus het binnenterrein van de buitenplaats, dat een uitgang naar de Montaubanstraat had. Vanaf 1894 werd de oranjerie ingebruik als volkszaal. Dit bezit grensde aan de zijde van de Kerkweg aan hun 'Overbosch'.

Een verkoopvoorwaarde in 1873 was, dat de vrije loop van de watercourse van Zeist, die langs de Slotlaan liep, niet mocht worden belemmerd of gehinderd. Toch ziet men dat daarna gedeelten werden gedempt. Op een kaart uit 1873 is de Watercourse van Zeist nog als een rechte loop aangegeven, zoals ook is te zien op de reeds meerdere malen genoemde kaart van 1802 en de kadastrale kaart van 1832. Op een kaart van Zeist van J.W. Eversz. uit circa 1885 is het gedeelte van de Watercourse die deel uitmaakte van de overplaats van Middenhoeve, gedempt.

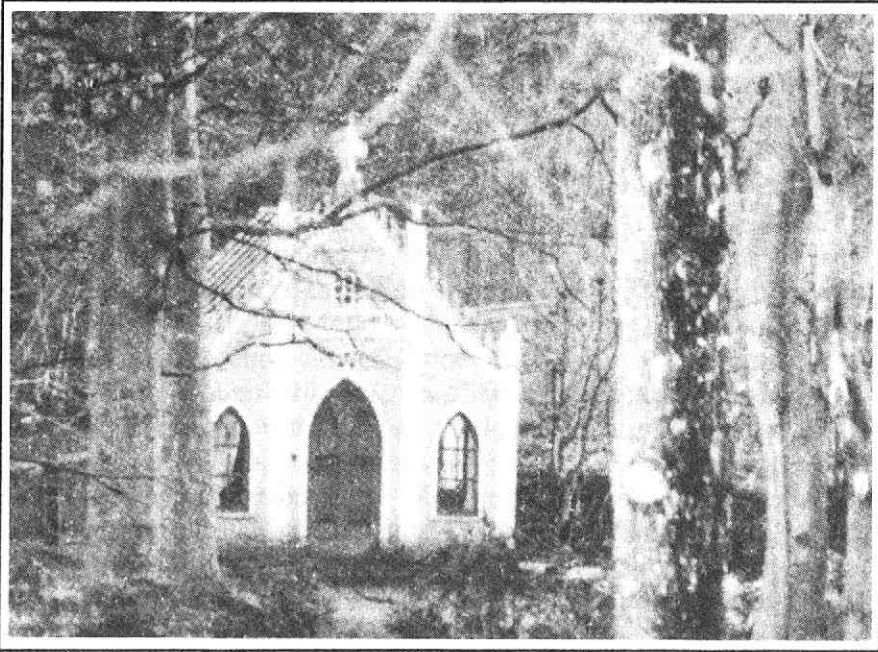
Het door hen gekochte bos met de tuinen lieten de dames Walkart veranderen in een park; terwijl bij de verkoop juist was geadverteerd met de mogelijkheid tot bouw van villa's. *'Onze bezoekers zullen zeker met enige verrassing de schoone verandering opmerken, die het terrein der dames Walkart, links van de Donkere Laan, in den afgeloopen winter ondergaan heeft. In de plaats van een bouwvalligen en verwaarloosden koepel te midden eener woesterij van struiken, ziet men nu een geregelden aanleg met op- en afgaande grond, waterpartij, beplanting, wat het geheel tot eene aangename wandeling zal maken. En in allen geval voor de voorbijgangers een schoon gezicht oplevert. Vele handen vonden dezen winter aan dit werk te doen. 't Zou ons verwonderen, wanneer deze aanleg niet door een verbouw van 't aan de Dorpsstraat gelegen perceel gevolgd werd. Aan een goed en kapitaal huis behoort een goede en kapitale deur.'*, aldus de Weekbode van zaterdag 21 april 1877. Copijn vermeldt in zijn rapport aan de

gemeente uit 1904 over de waterpartij: *'Bij den ingang valt dadelijk de vijver in het oog. Ze is wat klein en dadelijk geheel te overzien.'*

De dames Walkart lieten de in 1873 gekochte oranjerie, die van vóór 1844 dateerde, rond 1886 slopen; evenals de in de krant van 1877 als bouwvallig omschreven koepel. Deze oude koepel stamde van vóór 1793 en stond op een 25 meter van de Slotlaan, ongeveer bij de huidige ingang van het park aan Het Rond. In 1904 wordt door de tuinarchitecten Poortman en Copijn niet gerept over het duifhuis dat in 1873 aangekocht was. Het duifhuis moet dus al vóór 1904 zijn afgebroken. Dit gebouwtje stond eveneens dichtbij de Slotlaan, zij het een 35 meter rechts van de oude koepel. Daarachter lag circa 35 meter verderop in het park de oranjerie.

Bij de aankoop van de overplaats van Middenhoeve in 1895 waren daarbij inbegrepen de daarop staande gebouwen en getimmerten, uitgezonderd het kindershuis en de lessenaars en ramen van de broeibakken. Op de overplaats stonden, behalve het genoemde kindershuis, een prieel (tuinkoepel), een oranjerie en broeikassen.

Het kinder- of speelhuisje, een zogenaamde folly, was in neogotische trant gebouwd en leek op een kapel. Dit huisje was in 1895 door de familie De Geer uit de verkoop gehouden. Vermoedelijk bleef het kindershuisje toch nog een aantal jaren in het park staan. Jhr. E.L. de Geer, een van de kinderen van het echtpaar De Geer-Blaauw, trouwde in 1901 en ging wonen in de villa 'Lovely Place' aan de Woudenbergseweg, thans genummerd 34. Denkelijk werd het kindershuisje in die tijd geplaatst in de tuin van 'Lovely Place'. Toen De Geer in 1911 de villa 'Kerckebosch' liet bouwen, ging het kindershuisje mee naar de Arnhemse Bovenweg, waar het onder andere dienst deed als tennishuisje. In 1941 verhuisde De Geer weer naar de Woudenbergseweg, waarbij het kindershuisje weer werd overgebracht naar de tuin van 'Lovely Place', waar het nog steeds staat. Het houten huisje heeft een afmeting van drie bij drie meter. De voorgevel is voorzien van pilasters, die worden bekroond door gestileerde pinakels. Op de tussenliggende gevelvlakken is een baksteen-structuur aangebracht. In de voorgevel zitten twee spitsboogramen. De eveneens spitsboogvormige deur bevindt zich in het

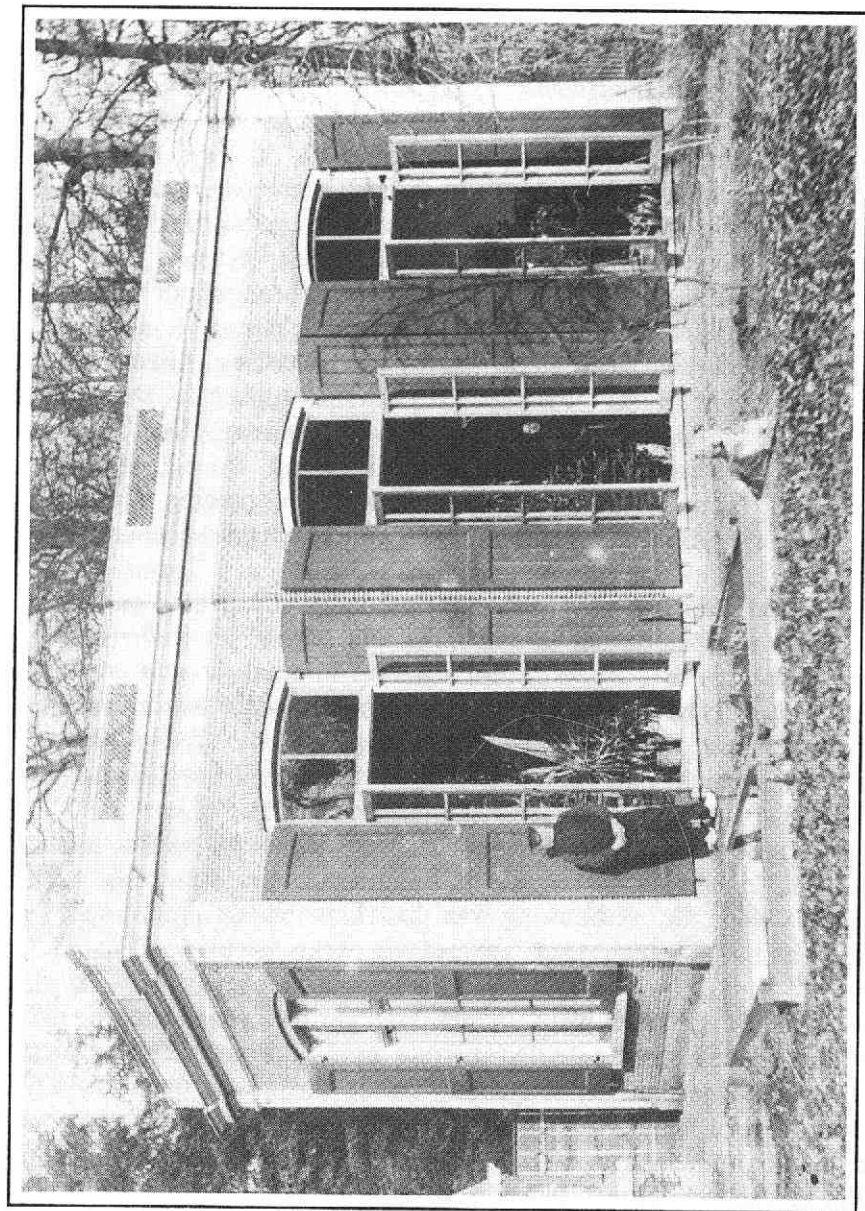

Het kindershuisje van de familie De Geer in het Walkartpark circa 1895 (Gemeentearchief Zeist).

midden van de voorgevel tussen de twee ramen. Boven de deur is een driepas aangebracht. Boven in de voorgevel zit een klein rond venster met een vierpas. Tussen de deur en het raampje in de topgevel zit nog een decoratieve band. De top van de gevel werd vroeger bekroond met een kruisbloem en de daklijsten waren bezet met hogels. Het dak was voorheen met pannen gedekt.

Oorspronkelijk stond de tuinkoepel op een kleine heuvel midden in het park. Op advies van Copijn werd dit gedeelte van het park afgegraven. Uit de raadsnotulen van 9 maart 1905 blijkt dat het eerst in de bedoeling lag dat de koepel verkocht zou worden, maar dat hij op aanraden van Copijn verplaatst werd. Hij kreeg een nieuwe plaats in de westhoek van het park, waar hij in 1940 nog aanwezig was.

Poortman wilde de koepel ook uit het park verwijderen. *'De wanden ervan zullen spoedig met aller[lei] schrifturen en namen bedekt*

De oranjerie in het Walkarpark, gebouwd door Jhr.Mr. E.L. de Geer, circa 1895 (Gemeentearchief Zeist).

worden en de ruiten zullen worden vernield, [ter]wijl de noodzakelijkheid voor het publiek, van zulk een koepel vooralsnog niet is aan te toonen (...).', aldus Poortman.

Op de kaart van Zeist uit circa 1885 staat in de overplaats de oranjerie, die dan pas is gebouwd, aangegeven. Zij bleef er tot 1939 dienst doen en werd toen overgebracht naar de gemeentelijke kwekerij aan de Choisyweg. De oorspronkelijk op het dak aanwezige attiek werd vervangen door een aantal siervazen, hetgeen voor 1906 moet zijn gebeurd. Aan de achterkant was een schuur tegen de oranjerie aangezet. Ook stond er een schuur achter de tuinkoepel. Om het 'Overbosch' heen stond een houten schutting. Alleen aan de kant van de Slotlaan was een rasterwerk geplaatst. De dames Walkart lieten in 1873 dit ijzeren hekwerk plaatsen. De Utrechtse architect Nicolaas Johannes Kamperdijk vroeg in hetzelfde jaar namens de dames aan het gemeentebestuur vergunning om uit te wegen op de Slotlaan; evenals de twee andere nieuwe eigenaren.

Jhr. Gerard Frederik van Tets, een deskundige op gebied van planten- en tuinbouw, noemde het in 1904 *'een tuin bij een particulier huis en naar die bestemming ingericht. De eigenares kon in die tuin gemakkelijk een plekje vinden, waar onbescheiden blikken haar niet konden bespieden en van waar zij tevens uitzicht op een mooie boomengroep had.'* De mening van het raadslid Jan van den Brink dat het een mooi park was, kon hij alleen maar onderschrijven.

Welke tuinarchitect het 'Overbosch' heeft ingericht, is helaas niet bekend. Mogelijk vormt de naam Kamperdijk een spoor; dat geldt eveneens voor de verbouwing van het huis en de bouw van het koetshuis c.a.

Het huis dat bedoeld werd in het kranteartikel van 21 april 1877, lag op de hoek van de 1e Dorpsstraat en Het Rond.⁵ De koetsierswoning met koetshuis en stalgebouw en de koepel werden vóór 1793 gebouwd door Lodewijk Cornelis van Laer, die ook eigenaar was van het herenhuis aan Het Rond. Deze had de grond mondeling gehuurd van zijn broer Johannes Renuus van Laer, heer van Zeist.

In 1815 toen Anna Cecilia van Laer, een dochter van de eerstgenoemde en die gehuwd was met haar neef Cornelis Rénatus van Laer, eigenaresse werd van dit pand, werd het omschreven als *'Een hechte, sterke woning, geschikt tot een koetsierswoning, en een ruime paardenstal, koetshuis en tuin [...] met een fraaie koepel op de Zeijster Voorlaan zijn uitzicht hebbende, alles staande en gelegen te Zeijst aan de Groote Zeijster Voorlaan.'* Een notariële akte uit 1844 geeft meer informatie over de indeling van het huis: *'[...] met een inrijdeur en raam aan de straat. Stalling voor 4 paarden met pomp, koetsierswoning met 2 vertrekken en stookplaatsen, een opkamertje, kelder en zolder tot berging van hooi en haver.'*

De tuin wordt in 1815 als volgt beschreven: *'Zijnde de hierbij zijnde tuin met heestergewassen en exquisite vruchtbomen beplant, en van de buitenzijde geheel omrasterd, en voorzien van een menagerie en eendekom, wijders is nog hierbij aangelegd een Moestuin [...].'* De genoemde akte uit 1844 is ook hier uitvoeriger: *'Een tuin in den Engelse smaak aangelegd en beplant met bloemhout en heestergewassen, waarin een koepel met kolommen en keukentje daarachter. Benevens aan het einde van de tuin een menagerie bevattende een kippen- en duivenhok. [...] Een moestuin waarin een gemetselde druivenkast van 15 ramen, een dito perzikkenkast van 17 ramen, een dito bloemenkast van 6 ramen en een gebouw met 4 ramen dienende tot oranjerie en berging van tuingereedschappen. [...] Een bos doorsneden met wandelpaden met eikenkaphout en in derzelve 133 zware beukenbomen. [...] Een perceel moesland [...] voor een gedeelte beplant met kaphout, vruchtbomen en engels plantsoen.'* Het moesland lag aan de kant van de Kerkweg.

De waarde werd in 1815 geschat op 7000 gulden. De belastbare som was op 16 gulden gesteld.

Aan de eigenaar van de grondheerlijkheid van de Zeisterstraat moest in 1818 nog 21 gulden per jaar grondhuur worden betaald.

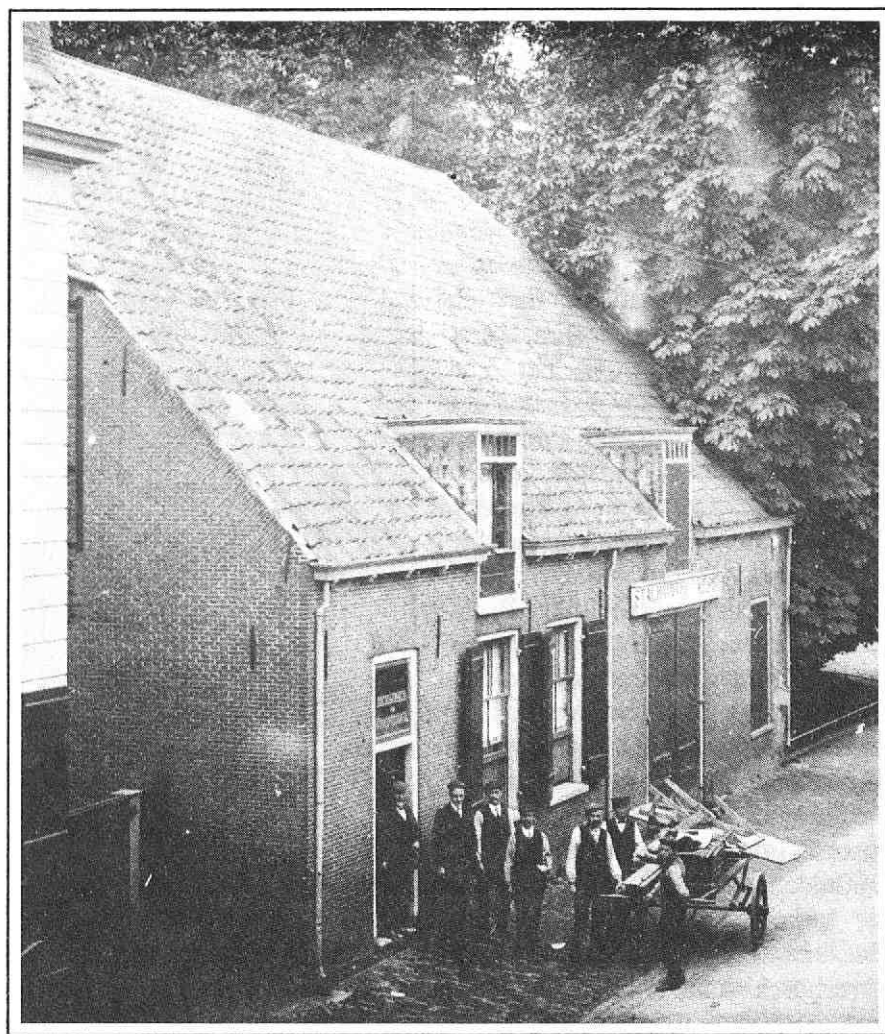
De oudst bekende bewoner is Gerrit Uijlenbroek, koetsier van beroep (1829). Hij was waarschijnlijk in dienst van de weduwe Van Laer-Beuning, die op het Broederplein 9 woonde en sinds 1819

eigenaresse van het huis was. Een 20 jaar later werd het huis medebewoond door Georg Ludwig Westphal, een zadelmaker. In 1860 was het pand gesplitst in twee aparte woningen. In een deel woonde nog steeds Westphal en in het andere deel de wagenmaker Gerrit Uitman. De waarde van de inrichting van de beide woningen werd in 1860 voor de personele belasting geschat op 250 respectievelijk 200 gulden. In 1870 werd het bewoond door de weduwe Anna Catharina Vermeulen-Servaas, winkelierster; daarna door Hendrik Jan Uiltjes, huisknecht, en van 1877 werd het pand gehuurd door W.J. Reesink, kamerbehangen, die er tot 15 september 1905 zijn zaak dreef.

Reesink betaalde in 1877 52 gulden huur per jaar. In het laatste jaar dat hij het huis bewoonde, betaalde hij nog steeds maar 1 gulden per week. In de vergadering van de gemeenteraad op 28 juli 1905 werd dan ook opgemerkt dat hij door de dames Walkart was verwend en dat voor die prijs zelfs geen arbeiderswoning te krijgen was. Het raadslid Ederveen noemde Reesink een *'gegoed burger, die een zoon op studie heeft'*, die best 5 gulden huur kon betalen. Ingevolge de schriftelijke huurovereenkomst, die in het begin steeds voor 3½ jaar werd aangegaan, was het de huurder verboden in de voorgevel veranderingen aan te brengen. Speciaal was in de huurovereenkomst opgenomen dat *'de huurder of zijn huisgenooten of zijne bedienden nimmer enig kleed of kleeden, groote of klein, op de openplaats achter het gehuurde huis gelegen zullen mogen uitkloppen of door andere dingen stof veroorzaken.'* De andere helft van het pand bleef koetshuis. Rond 1870 was de stal in gebruik bij de logementhouder Schneider; in 1890 had A. van Wijk zijn stalhouderij hier gevestigd en het laatst W.F. Smits Jr.

Nadat de huurders het pand hadden verlaten, heeft het nog dienst gedaan als bureau voor de afdeling Gemeentewerken.

Het huis werd in 1906/1907 afgebroken in verband met de bouw van het nieuwe raadhuis. Het raadslid Jan van den Brink had in 1904 al gepleit voor de sloop van de woning en de stal, omdat het reeds lang genoeg een ergenis was geweest voor het publiek.

Het door de kamerbeheerster W.J. Reesink bewoonde huis aan de 1e Dorpsstraat, hoek Het Rond, waarin ook de stalhouderij van W.F. Smits Jr. gevestigd was (Gemeentearchief Zelst).

Na tachtig jaar

De laatste telg uit het gezin van G.L. Walkart, de jongste dochter Marianne Henriëtte, overleed op 2 maart 1904 in Amsterdam. Zij

werd begraven op de Oude Be-graafplaats aan de Bergweg (vak L nummer 6) in de grafkelder waarin ook haar in 1901 overleden zuster Hendrika lag.

Het 'Overbosch', ook wel 'Over-plaats' genaamd, groot 2 hectare 74 are en 15 centiare, had zij vermaakt aan de gemeente Zeist, onder voorwaarde dat het een openbaar park zou worden. Voor het onderhoud van het park had zij een som van 40.000 gulden gelegateerd. Het door Christiaan Pieter van Eeghen opgerichte Vondelpark heeft haar hierbij misschien als voorbeeld gediend. Aan de 'Vereeniging tot instand-houding van een Rij- en Wandel-park' (Vondelpark) te Amsterdam legateerde zij immers de som van 10.000 gulden. De waarde van het onroerend goed werd in 1904 geschat op 85.000 gulden.

Onduidelijk was of de oude koetsierswoning aan de 1e Dorpsstraat, die bewoond werd door Reesink, onder het legaat begrepen werd. Het huis met een omrasterde tuin was immers afgescheiden van het 'Overbosch' aan de Slotlaan en Marianne Walkart had herhaaldelijk verklaard dat Reesink na haar dood in het huis mocht blijven wonen. Kadastraal behoorde het echter tot de percelen die tot bos waren bestemd. De kerkeraad van de Hervormde Gemeente besloot de zaak te laten rusten, nadat juridisch advies was ingewonnen bij mr. Frank C. van Lennep in Amsterdam.

Tuinarchitect Hugo Anne Cornelis Poortman uit Goor (Weldam)

Marianne Henriëtte Walkart (1824-1904)
(Gemeentearchief Zeist)

was van mening dat met betrekkelijk geringe wijzigingen het prachtige park tot een publiek wandelpark kon worden ingericht. En ook Copijn stelde geen zeer ingrijpende wijzigingen voor. Het gemeentebestuur gaf de opdracht om het 'Overbosch' te herinrichten aan de tuinarchitect Hendrik Copijn uit Groenekan. Het raadslid Jhr. Van Tets, voorzitter van de Kon. Ned. Mij. voor Tuinbouw en Plantkunde, noemde in dit verband Copijn een van de grootste, zo niet de grootste van de in leven zijnde Nederlandse tuinarchitecten. De gemeenteraad stelde als herinnering aan de legatrice de naam 'Walkartpark' vast en op 24 mei 1905 had de opening plaats.

Op de openbare veiling in 1873 had het gemeentebestuur bij monde van Wilhelm Bauer geboden op het eerste perceel, gelegen aan de 1e Dorpsstraat en Het Rond. Het bod van de gemeente bedroeg 10.000 gulden. Viveen bood namens zijn opdrachtgevers echter 15.000 gulden. De gemeenteraad had in een geheime vergadering gediscussieerd over de aankoop van dit perceel om daar een nieuw gemeentehuis te bouwen. Het raadslid Jhr. F.H. van de Poll zag graag dat op het terrein aan Het Rond een hotel zou worden gebouwd in plaats van een gemeentehuis. Hij motiveerde dit als volgt: *'Zeist gaat achteruit en wordt in de laatste jaren al meer en meer bevolkt door oude dames; wil men de gemeente vóóruit brengen dan moet men trachten het leven der in- en opgezetenen te veraangenamen.'*

Na 32 jaar kreeg de gemeente toch nog de eigendom van dit perceel en door de welwillende houding van de erfgenamen kon het plan tot nieuwbouw worden uitgevoerd. Een dochter van de zus van de echtgenote van G.L. Walkart was gehuwd met Coenraad Carel Vincent baron van Boetzelaer. Haar kinderen waren de enige erfgenamen van Marianne Walkart. De erfgenamen verklaarden in 1905 dat de bouw van een gemeentehuis aan Het Rond niet strijdig was met de in het testament gestelde voorwaarde dat het bos een openbaar park moest worden, mits niet verder geplaatst dan 82,50 meter gemeten vanuit de 1e Dorpsstraat. Deze grens wordt gevormd door de stenen muur langs het park tussen de Maurikstraat

en Het Rond.

'Zelden zal men beter, juister en tevens meer geëigende, mooi gelegen plaats voor een nieuw gemeentehuis kunnen vinden.' schreef Poortman in zijn advies van 15 september 1904.

Copijns voorstel uit 1904 voor de inrichting van het Walkartpark hield in dat om de ingang te accentueren, het smalle gedeelte van het 'Overbosch' begrensd door de 1e Dorpsstraat, Het Rond en de ernaast gelegen particuliere tuinen, bestemd zou worden tot een open plein. De op dit plein staande bomen zouden behouden moeten blijven. Om de beide lindebomen op de hoek van de 1e Dorpsstraat had hij een verhoogd plateau gedacht van 60 à 80 centimeter met enkele zitbanken. (De burgemeester noemde deze verhoging in 1873 een bergje. Het was een residu van de oude tuinaanleg.) Het plein dat langs Het Rond gemiddeld 20 centimeter moest worden opgehoogd, bleef in zijn visie beschikbaar voor elk ander gebruik. Op het plein kwam het nieuwe raadhuis te staan en bij de situering ervan werd met de twee zware lindebomen duidelijk rekening gehouden. Op het eerste ontwerp voor het raadhuis van Stuivinga uit 1906 is het raadhuis nog geplaatst in de rooilijn van de huizen in de 1e Dorpsstraat, terwijl in het tweede ontwerp het gebouw 16 meter naar achteren is geplaatst. Het nieuwe raadhuis werd op vrijdag 13 november 1908 geopend.

Het voorstel van b. en w. tot het rooien van enige bomen voor het nieuwe raadhuis ondervond vooral van het raadslid Fredrik van de Poll veel weerstand. Het lid Ludwig Wilhelm Rudolph Schütz was voor het voorstel en merkte in de vergadering van 5 maart 1908 op: *'We hebben hier in de gemeente veel te veel boomen [...].'* Daarop werd aan de tuinarchitect Copijn ook gevraagd een plan op te stellen voor de inrichting van het terrein rondom het raadhuis. Bij de aanbidding van het plan schreef hij: *'Door zéér eenvoudige lijnen, ook met het oog op het practische gebruik, heb ik getracht, een rustige voet aan het gebouw te geven.'* Zijn advies de zes iepen voor het gebouw die deel uitmaakten van de bomenrij langs de Slotlaan en Het Rond, te rooien, omdat zij de voorgevel teveel maskeerden, werd door de gemeenteraad niet begrepen. Zo'n advies had men

van een bouwkundige verwacht, maar niet van een tuinarchitect. Copijn stelde verder voor op de helling van het rond onder de linden grote keien of zwerfblokken neer te leggen. Die stenen boden dan gelegenheid tot het planten van rotsplanten. Aan de parkzijde wenste hij de grote bomen te behouden, omdat men vandaar uit, indien er zitbanken werden geplaatst, een mooi uitzicht had op Het Rond. De gemeenteraad stemde in met Copijns voorstel.

De overige onroerende goederen in Zeist had 'Mejonkvrouwe Walkart' gelegateerd aan de diaconie van de Nederlands Hervormde Gemeente van Zeist. Haar wens was dat het onroerend goed zolang mogelijk onverkocht zou blijven en aan protestantse families zou worden verhuurd.

De waarde werd in 1904 in eerste instantie geschat op 89.500 gulden. De buitenplaats met oranjerie, tuinmanswoning, erf en grond aan gelegen aan Het Rond werd daarbij geschat op 37.500 gulden. De stalling, koetshuis, woning en grond aan de 2e Dorpsstraat, hoek Het Rond tot aan de Jufferstraat werd getaxeerd op 21.000 gulden. Omdat geen rekening was gehouden met de grote vraag naar bouwterreinen in Zeist in de afgelopen jaren, vond er een herschatting plaats. Voordien behoefde bij de taxatie van buitenplaatsen niet de vraag gesteld te worden of er een deel van zou kunnen worden aangelegd tot bouwterrein. De waarde werd vastgesteld op 154.495 gulden.

Herman Meerdink die in de laatste jaren de administratie over haar goederen had gevoerd, werd door de kerkeraad tot beheerder benoemd.

Haar huis aan Het Rond, genummerd 2e Dorpsstraat 30, werd verhuurd aan ene Van Verre, maar tenslotte in 1909 voor een bedrag van 27.000 gulden verkocht aan Cornelis Prince in Driebergen. Hij verkocht de grond een jaar later aan de gemeente Zeist in verband met de bouw van een nieuw postkantoor, waarvoor het meer dan een eeuw oude herenhuis in dat jaar door hem moest worden gesloopt.

Op 21 maart 1905 had een belangrijke veiling plaats. Aan de 2e Dorpsstraat werden 3 percelen als bouwterrein verkocht. Op dit grondstuk tussen het huis van de dames Walkart 2e Dorpsstraat 30 en het pand 2e Dorpsstraat 36 werden 4 winkelhuizen gebouwd. Een van de opdrachtgevers was de vader van de dichter Hendrik Marsman, die er op 16 oktober van dat jaar een boekwinkel opende. De oranjerie in de tuin van huis Walkart was in dat jaar al afgebroken.

Het terrein met opstallen gelegen tussen de 2e Dorpsstraat, Het Rond en Jufferstraat werd in 6 percelen publiek verkocht. Perceel nummer 4, zijnde *'Een Koetshuis met stalling voor 5 paarden, Koetsierswoning, erf en tuin'*, groot 12 are en 80 centiare, werd gekocht door de Zeister koopman Jan van den Brink voor 19.400 gulden. Omstreeks 1906 werd het koetshuis met de toren gesloopt.

Hij deelde zijn perceel weer in 6 kleinere percelen, waarvan de 'confiseur' George Fygi er een kocht. Hij kreeg in 1908 vergunning voor de bouw van een woon- en winkelhuis en bracht zijn zaak over van de Lageweg naar deze plek. Op 29 mei 1909 opende hij zijn banketbakkerij met theesalon 'Het Raadhuis'.⁶

Met dank aan de heren H. de Lanoy Meijer, W. Meulenkamp en ir. H. van den Top voor hun adviezen.

Noten

1. Volgens de kaart van J. Petersen en C. Forssell uit 1802 stond op deze plaats 'Berg Zigt'. In 1817 verkocht Alida Hesseling, weduwe van A. van Meurs van Vollenhoven, het buitengoed, nu 'Lommerlust' genoemd, aan G.W. van Beest. Deze heeft blijkens een opgave van het gemeentebestuur uit 1823 in 1818 een nieuw huis laten bouwen.
2. Niet duidelijk is of hij in 1855 gelijk al in dienst trad van de familie Walkart.
3. Haar kamenier Geertje Hofman in Amsterdam ontving uit haar nalatenschap 5744 gulden; haar koetsier Hendrik Dené in Amsterdam 12020 gulden; haar huisknecht Jan de Klerk in Amsterdam

11760 gulden; haar huisbewaarders Gerardus Kroese met zijn echtgenote Aafje Muijs in Amsterdam samen 2000 gulden; haar schoonmaakster Petronella Maria van de Velde, weduwe van Hellinx, in Amsterdam 2496 gulden; Bernardina Hendrika Eisma, stijfster, te Amsterdam 1872 gulden; de keukenmeid Johanna Catharina Versteeg te Amsterdam 7576 gulden en de werkmeid Aafje de Vries in Amsterdam 7240 gulden. De vroegere werkmeid M. van den Hoet, die in Amsterdam woonde, kreeg 1000 gulden.

Haar tuinbaas Dirk Wensen in Zeist kreeg 8120 gulden; Evert van Eck, arbeider te Zeist, 3744 gulden; Adam Wind, arbeider te Zeist, 3328 gulden; Gerrit van Barneveld, arbeider te Zeist, 5408 gulden; haar arbeider Wilhelm Vonno in Zeist 1560 gulden en Jannigje Timmerman, die op Nooitgedacht woonde, kreeg 1040 gulden.

Aan de hand van deze gegevens krijgt men een beeld van hoeveel personeel een bewoner van een Amsterdams grachtenpand, in dit geval Keizersgracht 435, met een zomerverblijf in de Stichtse Lustwarande aan het eind van de vorige eeuw in dienst had.

4. Perceel 11, gelegen aan de Slotlaan, 1e Hogeweg en Kerkweg, was in 1853 in erfpacht uitgegeven aan mr. Willem Daniël Frans Schas, burgemeester van Zeist. Deze heeft er een huis met een schuur neergezet. Het laatst was hierin de MAVO-garage gevestigd. De erfpacht liep tot 1952. Voordat de weduwe Voûte het perceel kocht, bezat zij het vanaf 1870 in erfpacht.

5. Aan de overkant stond een huis met stalling en koetshuis dat in het begin van de vorige eeuw eigendom was van Sophia Schellinger, die zelf op het Broederplein nummer 27 in het zogenaamde Schellingerhuis woonde. Het aangrenzende terrein gelegen tussen Het Rond, Lageweg, Waterigeweg en de sloot die achter de huizen aan de 1e Dorpsstraat lag en in 1894 gedempt werd, stond bekend als de 'Tuin van Jufvr. Schellinger'. Zij overleed in 1826 en haar erfgenamen verkochten het huis c.a. aan Christiane Salome Verbeek, weduwe van Jacob van Laer, op het Zusterplein 8. In die tijd werd het huis bewoond door de koetsier Cornelis Uijlenbroek. Na haar dood in 1835 werd Carl Christian Ludwig Schneider eigenaar. Hij verbouwde de stal en het koetshuis in 1841 tot logement; thans

bekend als Hermitage.

Het logement van de Broedergemeente, rond 1800 'Het Nieuwe Logement' geheten, stond een stuk verderop in de 1e Dorpsstraat (nummers 20 en 22). De Evangelische Broedergemeente verkocht het logement in 1827, toen 'Gasthof der Brüdergemeine' genoemd, aan Johannes Hendrik Meijer te Monnikendam. Meijer op zijn beurt verkocht in 1831 het logement aan Christiaan Hartwigsen; nu 'Het Logement der Broedergemeente' genaamd. In 1839 is C.C.L. Schneider er logementhouder. Hartwigsen, schilder en behanger van beroep, woonde zelf op het Broederplein.

In 1863 liet de oude heer Schneider, hij was inmiddels 80 jaar, voor zich een woonhuis bouwen aan de Lageweg. Dit huis heeft dus niets te maken met de daar tegenover liggende fabriek voor terracotta voorwerpen van Martin, Lageweg 4, zoals in publikaties wel vermeld wordt. De Nieuwsbode noemt dit pand in zijn editie van 23 maart 1995 dan ook onterecht 'Martinhuis'. Helaas werd op zaterdagmorgen 11 maart 1995 het pand Lageweg 8 zonder vergunning deels gesloopt.

6. *'Een ruim portiek geeft toegang tot den grooten fraai ingerichten winkel. De vele glazen kasten en vitrines, fraai afgezet met kunstig houtsnijwerk, de talrijke spiegels, het rijkelijk aangebrachte koperwerk, de fraaie kroonlampen en ruime etalagekasten maken deze winkel van den heer Figi tot een eerste klasse inrichting. Achter de winkel bevindt zich de ruime theesalon, waar de fraaie stoeltjes en ruime rustbank met palmen tot een rustig zijje nooden. Van uit dit salon met zijn fraaie marmeren schoorsteen en dito buffet, zijn in lood gevatte ruitjes, en rijkelijk aangebracht lof en schilderwerk heeft men een fraai uitzicht op gemeentehuis, Rond en Walkartpark.'*

Bronnen

- Archief der gemeente Zeist, 1599-1905, inv.nrs. 39, 103, 116, 118, 120, 134 (akte nr. 69), 144 (folio 173), 162 (ag.nr. 31bis), 168 (ag.nrs. 937/50k en 1004/53k), 182 (ag.nr.755/72B), 188 (ag.nr. 2526/81k), 192 (ag.nr. 854/34k), 194 (ag.nr. 1757/65k), 198 (ag.nrs. 321 en 322), 199 (ag.nr. 510), 290 (ag.nr. 816), 298, 328, 435, 436,

- 683 (register van overlijden van 1831, akte nr. 4) en 723-730; Gemeentearchief Zeist
- Archief der gemeente Zeist, 1599-1905, bevolkingsregister van 1850-1915; Gemeentearchief Zeist
 - Archief der gemeente Zeist, 1906-1945, inv.nrs. 46, 48, 236, 697, 1622 en 2042; Gemeentearchief Zeist
 - Archief van het Huis Veelzigt, voorl. inv.nr. 32; Gemeentearchief Zeist
 - Archief van het Huis Zeist, 1677-1953, inv.nrs. 38 en 44; Gemeentearchief Zeist
 - Archief van de Hervormde Gemeente van Zeist, inv.nrs. A 3, A 24 en E 53; Gemeentearchief Zeist
 - Archief van het gerecht Zeist, inv.nrs. 2424 (f. 34-36) en 2428; Rijksarchief Utrecht
 - 'Register van de eigendomsovergangen waar van aangifte zijn gedaan bij het plaatselijk bestuur van Zeijst, gedurende 1818-1820'; Rijksarchief Utrecht
 - idem 1821-1824; Rijksarchief Utrecht
 - idem 1826-1831; Rijksarchief Utrecht
 - Collectie E.B.G., nr. 281; T.H.A. Rijksarchief Utrecht
 - Archief van notaris J.C.G. Pollones, nr. 681 akte 936; Gemeentearchief Amsterdam
 - Archief van notaris P.A. Schermbeek, inv.nr. U321a040 (acte n° 7218 en acte n° 7226); Gemeentearchief Utrecht
 - Archief van notaris G.H. Stevens, inv.nrs. U324c011 (acte n° 3369 en acte n° 3383), U324c022 (acte n° 7618), U324c044 (acte n° 13655) en U324c049; Gemeentearchief Utrecht
 - Archief van notaris J.M. Karsseboom, inv.nrs. Z001a003 (n° 2995 acte n° 7) en Z001a004 (n° 2993 acte n° 139 en acte n° 141); Rijksarchief Utrecht
 - Archief van notaris F. Pen, inv.nrs. B001a063 (acte n° 5122) en B001a069 (acte n° 5617); Rijksarchief Utrecht
 - Archief van notaris J.C. Schadee, inv.nr. Z002e004 (acte n° 366); Rijksarchief Utrecht
 - Dorpsgerichten, gerecht Zeist, inv.nr. 2424, blz. 34 ^v; Rijksarchief

Utrecht

- Memorie van successie t.n.v. mw. M.H. Walkart, nr. 12/9911; Centraal Archief Rijksbelastingdienst te Apeldoorn
- Kleij, E. van der, *Architectuur en Stedebouw in Noord-Holland 1850-1940*, Zwolle/Zeist, 1993
- Weekbode voor Zeist, Driebergen en Omstreken van 1868, 1873, 1877, 1905 en 1909; Gemeentearchief Zeist

AGENDA

- 24 april 1996:** lezing over Heusden.
- 27 april 1996:** dagexcursie naar Heusden en Kasteel Ammersoyen.
- mei 1996:** 250 jaar Broedergemeente.
- augustus 1996:** middagexcursie naar Kasteel De Haar te Haarzuilens.
- 6 september 1996:** Jubileumviering Zeister Historisch Genootschap.
- oktober 1996:** middagexcursie naar Kasteel Cannenburg te Vaassen.

NIEUWE DONATEURS

Stand begin november

- laatste stand: 818
- aanmeldingen: 7
- opzeggingen/overleden: 13
- aantal donateurs: 812

De heer C.G.J. Spithoven, Nijenheim 3144

Mw. A. Bal, Haarlemmerdijk 135^a, Amsterdam

Mw. K.C. Spoor-Walrave, Prof. Sproncklaan 1^f

Mw. L.J. Burgerhoudt, Arnhemse Bovenweg 12 / fl. 91

Mw. J. van Ravenswaaij-Spruijt, Filips van Bourgondiëlaan 214

Mw. F.L.M. Stroband, Laan van Vollenhove 1451

Mw. C. Bierling, Nijenheim 9323

Aanmeldingen van nieuwe donateurs kunnen gestuurd worden naar:
Zeister Historisch Genootschap, Postbus 342, 3700 AH Zeist.